

УДК 332.146.2

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЧЧИНИ

Єпіфанова І.Ю., к.е.н.
Нижник Ю.Л.

Вінницький національний технічний університет

В статті розглянуто сутність інноваційної діяльності та її вплив на економічний розвиток. Проаналізовано стан фінансування інноваційної діяльності підприємств Вінниччини. Визначено проблеми збільшення джерел фінансування, а також можливі напрями їх вирішення.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інвестиції, фінансування, джерела фінансування

In article the essence of innovative activity and its influence on economic development are considered. Financing conditions of innovative activity of enterprises in Vinnitsa are analyzed. Problems of increasing financing sources and also possible directions of their decision are defined.

Keywords: innovative activity, investments, financing, financing sources

Актуальність проблеми. В умовах ринкової економіки, світових тенденцій глобалізації українські підприємства вимушені реагувати як на посилення конкуренції на ринках, так і на подорожчання сировини та енергоресурсів. У зв'язку із цим, вищий рівень конкурентоспроможності мають підприємства, які займаються впровадженням інновацій, що надає можливість забезпечити ефективність виробництва, мінімізацію витрат товарно-матеріальних ресурсів, мобільність технологічних процесів. Разом з тим, інноваційна діяльність вимагає суттєвих джерел фінансування наукових досліджень. Недостатнє фінансування є однією з основних проблем, що гальмують інноваційний розвиток економіки України. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств включає складові елементи і інноваційної, і інвестиційної діяльності. Саме ці дві ланки обумовлюють підвищення ефективності та стимулювання високотехнологічних виробництв.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вивченню проблематики інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств присвячено

дослідження багатьох вчених-економістів. М. Туган-Барановський та М. Кондратьєв започаткували інноваційну теорію економічного розвитку, яка згодом була розвинена Й. Шумпетером, Д. Берном, Дж. Брайтом та іншими науковцями. Питання організації, управління, оцінки економічної ефективності інноваційних проектів досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Коренний, І. Макаренко, Б. Патон, Б. Твісс, П. Перерва, А. Яковлев, О. Кантаєва та інші. Проблеми формування та управління інноваційним потенціалом суб'єктів господарювання висвітлені в роботах С. Ілляшенка, І. Одотюка, Л. Мартюшевої, М. Кравченко та інших. В.Симоненко приділив увагу інвестиціям з точки зору регіональної інвестиційної політики. М. Денисенко, Л. Михайлова, І. Грищенко розробили концептуальні основи комплексної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності.

Разом з тим доцільним є дослідження напрямів покращення джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств.

Метою роботи є висвітлення основних проблем фінансування інноваційних процесів на основі аналізу інноваційної діяльності підприємств Вінницької області та визначення напрямів її покращення.

Викладення основного матеріалу дослідження. При переході України до ринкових відносин за програмою «шокової терапії» в Вінницькій області, як і взагалі в державі, відбувся глибокий спад виробництва, що особливо позначилось на наукоємних промислових галузях; втратили роботу висококваліфіковані працівники; національні товари стали замінюватись імпортними; на фоні загального зубожіння населення відбулось зосередження великого капіталу в руках незначної кількості осіб, які не зацікавлені вкладати кошти в розвиток вітчизняної промисловості. Сьогодні підприємства Вінниччини змушені спрямовувати значні кошти на фінансування неефективних систем енергозабезпечення, підтримання застарілої матеріально-технічної бази, ремонт устаткування. У зв'язку із старінням виробничих фондів, що призводить до низької продуктивності праці, та зростанням цін на енергоносії промисловість потребує інноваційного розвитку: впровадження прогресивних технологій, нових способів виробництва, видів продукції та послуг, освоєння нових ринків збуту. Для підвищення конкурентоспроможності підприємств Вінниччини потрібно збільшити

ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Зазначимо, що інноваційна діяльність — це комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових та маркетингових заходів, які спрямовані на створення та впровадження інновацій (проведення і придбання наукових досліджень, нових технологій, виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їх виробництва, придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів та капітальні витрати, пов'язані з упровадженням інновацій, маркетинг, реклама і т.д.) [1].

Інноваційна діяльність підприємства неможлива без залучення інвестицій, спрямованих на відтворення основних фондів і приріст матеріально-виробничих запасів, які здійснюються у формі капіталовкладень. Інвестиційна діяльність — це процес організації інвестування в реально існуючих у країні умовах господарювання. Інвестиції — це грошові, майнові, інтелектуальні цінності, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку [1].

Дослідження західних економістів свідчать, що 85-90 % приросту валового внутрішнього продукту економічно розвинених країн забезпечуються за рахунок виробництва та експорту наукомісткої продукції. Зростання ж ВВП України за рахунок введення нових технологій оцінюється лише в 0,7-1 % [2].

Розглянемо інноваційні процеси Вінниччини. Аналіз наведених в таблиці 1 даних свідчить про дуже низьку інноваційну активність промислових підприємств Вінниччини. Так, за досліджуваний період питома вага підприємств, що займалися інноваціями не перевищує 20%. А питома вага підприємств, що їх впроваджували, не перевищує 15 % (за винятком 2007 року), тоді як у США, Японії цей показник становить 70-80 %, у країнах Європейського Союзу — 42 % [4], в Україні в окремих регіонах досягає 30%. До того ж, динаміка впровадження інновацій не демонструє стабільного зростання.

Незадовільною є структура витрат на інновації за напрямками. Низькою є частка витрат на дослідження та розробки і на придбання нових технологій (сумарний показник за 2005 -2011 роки становить відповідно 3,3 % і 2,9%). Основна сума коштів була витрачена на придбання машин,

обладнання, програмного забезпечення, необхідних для впровадження інновацій (91%). Вінниччина, маючи науковий потенціал, в основному використовує результати наукової діяльності.

Таблиця 1. Інноваційна активність промислових підприємств Вінниччини (за даними [3]), (млн. грн.)

Рік	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками			
			дослідження і розробки	придбання нових технологій	придбання машин, обладнання, програмного забезпечення	інші витрати
2005	9,4	55,7	0,7	12,2	35,1	7,7
2006	12,5	99,8	0,6	16,3	79,4	3,5
2007	23,9	355,3	8,5	0,4	340,9	5,5
2008	16,2	133,8	18,9	0,3	111,7	2,9
2009	12,2	337,0	3,1	2,9	329,2	1,8
2010	14,7	90,1	2,0	0,5	79,2	8,4
2011	15,8	44,5	2,5	0	40,8	1,2

Так як інноваційна діяльність неможлива без фінансування, проаналізуємо його джерела за даними таблиці 2, розробленої на основі статистичних даних [3]. Аналіз показників таблиці свідчить, що інноваційна діяльність промислових підприємств Вінниччини фінансується переважно за рахунок власних коштів. Вирізняється із загальної картини лише 2007 рік, коли 22,2% суми витрат на інновації були за рахунок іноземних інвесторів. В результаті 2007 рік за показниками, які характеризують інноваційну діяльність і були розглянуті вище, випереджає інші роки і є найкращим.

В 2010 і 2011 роках майже стовідсотково (відповідно 98,2% і 99,6%) інноваційні процеси реалізовувались за рахунок власних коштів підприємств. Загальна сума витрат на інноваційну діяльність в 2011 р. була найменшою за досліджуваний період.

До того ж показники демонструють негативну тенденцію до зменшення фінансування інноваційної діяльності. Це пов'язано як із світовою економічною кризою та фінансово-економічною нестабільністю у державі, так і з кризовим станом підприємств. Показовим є надзвичайно низькій відсоток державного фінансування у загальній сумі витрат на інновації по сумі 2005 – 2011рр. – 0,2%. Зменшення фінансування інноваційних

процесів призведе до подальшого зниження конкурентоспроможності промислових підприємств регіону. Аналіз стану інноваційних процесів Вінниччини доводить необхідність інвестицій у промисловість області.

*Таблиця 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності (2005-2011рр.)
(за даними [3])*

Рік	Загальна сума витрат		У тому числі за рахунок коштів							
			власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інші джерела	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2005	55,7	100	48,5	87,1	0	0	0	0	7,2	12,9
2006	99,8	100	94,3	94,5	1,4	1,4	0	0	4,1	4,1
2007	355,3	100	168,8	47,5	0,2	0,1	78,8	22,2	107,5	30,2
2008	133,8	100	111,9	83,6	0,3	0,2	0	0	21,6	16,2
2009	337,0	100	230,7	68,4	0,1	0,1	0	0	106,2	31,5
2010	90,1	100	88,5	98,2	0	0	0	0	1,6	1,8
2011	44,5	100	44,3	99,6	0	0	0	0	0,2	0,4
Всього	1116,2	100	787,0	70,5	2,0	0,2	78,8	7,1	248,4	22,2

Отже, для ефективного розвитку промисловості необхідно поєднання інвестиційного та інноваційного процесів: інвестиції ефективно реалізуються лише за умов упровадження науково-технічних досягнень, водночас інноваційний розвиток потребує масштабної інвестиційної підтримки.

Серед основних проблем, які гальмують інноваційно-інвестиційні процеси, можна виділити проблеми законодавчого, фінансового, кадрового характеру.

Законодавчою проблемою насамперед є недосконалість законодавчої бази: нескоординованість між собою законодавчих актів та їх невідповідність до економічної ситуації в країні; недостатній захист прав інвесторів; недосконала система оподаткування; не передбачено стимулювання залучення в інноваційну сферу позабюджетних коштів, не стимулюються витрати промисловості на наукові дослідження і розробки, а також інвестиції в інноваційну сферу з боку банків та інших інвесторів.

Для стимулювання та підтримання інвесторів необхідне впровадження податкових стимулів. А саме: податкових канікул, інвестиційних податкових кредитів, інвестиційних скидок (відрахувань від оподаткованого

доходу на базі відсотка від нових інвестицій), зменшення податкової ставки, зменшення ставок мита при забезпеченні інноваційно-інвестиційних проектів, пільгового оподаткування прибутків при довготермінових інвестиціях, податкових кредитів на додану вартість, вільних зон.

Фінансові проблеми пов'язані із дефіцитом держбюджету, відсутністю власних коштів у підприємств, високими кредитними ставками, неспроможністю отримання довготермінових кредитів, несприятливою інвестиційною політикою держави.

Одними із напрямів вирішення фінансових проблем можуть бути лізинг та венчурне підприємництво, які недостатньо використовуються на Вінниччині.

Лізинг - це вид інвестиційної діяльності, при якому спеціалізована лізингова компанія (інвестор) купує вказане клієнтом майно та передає в користування за оплату з можливістю переходу права власності по закінченню строку лізингу [5].

Венчурне підприємництво — це ризикова фінансово-інноваційна діяльність, у процесі якої створюються і впроваджуються у виробництво нові товари, технології, послуги [5]. Особливістю венчурного підприємництва є те, що венчурний капітал має фінансову, а не позичкову природу. Головним результатом венчурного фінансування вважається не стільки отримання прибутку, скільки різке збільшення вартості (капіталізації) компанії, що зуміла реалізувати деяку технічну новинку (інновацію) та тим самим забезпечити собі значну ринкову перевагу порівняно із потенційними конкурентами [6].

До несприятливих чинників, які впливають на інноваційно-інвестиційні процеси Вінниччини, також відносяться: недостатній рівень розвитку інституцій для цілеспрямованого залучення та супроводу інвестицій; відсутність скоординованої політики місцевих бізнес-еліт щодо інноваційно-інвестиційної діяльності; недостатня кількість інноваційно-інвестиційних проектів, інформації в мережі Інтернет; низький рівень промоції інвестиційних можливостей області та інноваційно-інвестиційних проектів; низька інвестиційна привабливість існуючих промислових підприємств; недосконалість маркетингової стратегії залучення та супроводу інвестицій; недостатність центрів поширення нововведень, які сприятимуть підприємствам у придбанні передової

іноземної технології; консультаційних центрів, організації експертизи інноваційних проектів.

Необхідно приділяти велику увагу заохоченню малого наукомісткого бізнесу, стимулюванню співробітництва університетської науки й організацій, які роблять наукомістку продукцію; при інвестуванні враховувати, що високотехнологічні галузі отримують більший економічний ефект від прямих інвестицій. Для успішної інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств необхідно розвивати ринок інноваційних ідей і продуктів; розвивати бізнес, який створює технології, що поліпшують людське життя; створювати сприятливі умови малому і середньому бізнесу, тому що саме цей тип бізнесу може збільшувати свої обороти в десятки і сотні разів, значно ефективніше використовує досягнення науково-технічного прогресу; залучати українських інвесторів до створення інновацій; створювати рівні умови конкуренції; виховувати підприємців, які будуть готові взяти на себе ризик; поширювати інформацію про такий тип бізнесу, як венчурне підприємництво; створювати і контролювати венчурні фонди з метою здійснення інвестування у високотехнологічні галузі, створювати умови для залучення інвестицій.

Особливо важливим є використання наукового потенціалу молоді, яка володіє сучасними знаннями, іноземними мовами, швидко навчається, не обтяжена старими догмами і здатна перейняти досвід розвинутих країн Заходу і Сходу, США і КНР. Саме така молодь може досягти успіху у впровадженні не тільки технічних, але й економічних і організаційних інновацій, яким на підприємствах області приділяється недостатньо уваги.

Висновки. Таким чином, досить важливо змінити акценти в пріоритетах і формах інвестування на користь інноваційного розвитку, оскільки інноваційні процеси, їхнє втілення в нових технологіях є основою економічного розвитку, який призведе до зниження рівня імпортозалежності; підвищення кваліфікації як робочої сили, так і менеджменту; зростання конкурентоспроможності підприємств області; покращення екологічної ситуації, збільшення ефективності використання сировинних ресурсів; переходу до виробництва технологічної продукції з покращеною якістю; прискорення адаптації економіки до ринкових умов.

На сьогодні існують проблеми нескоординованості інноваційної та

інвестиційної діяльності, відсутності чіткої інноваційно-інвестиційної системи, яка б стимулювала ефективний розвиток виробництва на основі досягнень науково-технічного прогресу. Проблема інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств наразі полягає не тільки у нарощуванні інвестицій, але й у їх ефективному використанні. Потрібно підвищити також ефективність використання інтелектуального людського потенціалу, що забезпечить високе зростання економіки за короткий термін. Ці питання потребують досліджень і подальшого вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: Монографія / Денисенко М.П., Михайлова Л.І., Грищенко І.М., Гречан А.П. та ін.; За ред. д.е.н., проф., акад. М.П. Денисенка, д.е.н., проф. Л.І. Михайлової. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 1050 с.
2. Мироненко М.Ю., Інвестиційна діяльність та її вплив на соціально-економічний розвиток регіону, Економічний форум, науковий журнал, 3/ 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuu.gov.ua.
3. Головне управління статистики у Вінницькій області. Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vous.vin.ua/index.php/statistical-information/>.
4. Белобородова М. А.. Инновационная модель экономического развития и особенности ее инвестиционного обеспечения в развитых странах. Проблемы современной экономики, Евразийский международный научно-аналитический журнал, N 1 (29), 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.m-economy.ru.
5. Поручник А.М. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні / Поручник А.М., Антонюк Л.Л. – К.: КНЕУ, 2000. – 170с.
6. Станіславик О.В. Місце і роль венчурного капіталу в інноваційному процесі/ О.В. Станіславик, В.Ю. Філіппов // Труды Одесского политехнического университета, 2009. Вып. 1(33) – 2(34) – С. 236- 242.